

Tom 13/2021, ss. 495-498
ISSN 0860-5637
e-ISSN 2657-7704
DOI: 10.19251/rtnp/2021.13(24)
www.rtnp.mazowiecka.edu.pl

Andrzej Kansy

Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku

ORCID: 0000-0003-4985-5969

Antoni Rajkiewicz (1922-2021)

– uczyony i mentor

Antoni Rajkiewicz urodził się 11 czerwca 1922 r. we wsi Drużbice w województwie łódzkim w rodzinie nauczycieli. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczył się w Gimnazjum im. Bolesława Chrobrego w Piotrkowie Trybunalskim, a następnie w Państwowym Liceum Administracyjnym w Warszawie¹. Po wybuchu drugiej wojny światowej kontynuował naukę na tajnych kompletach, w 1941 r. zdał maturę.

Od 1931 r. działał w Związku Harcerstwa Polskiego, a od 1938 r. w Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Spartakus”. Działał społecznie w charytatywnej organizacji Polski Komitet Opiekuńczy w Piotrkowie. Był zaangażowany w pomoc dla ludności żydowskiej. W 1944 r. został aresztowany przez Gestapo za działalność konspiracyjną. Po ucieczce z transportu powrócił do Piotrkowa, gdzie zajmował się organizacją pomocy dla uchodźców po klęsce powstania warszaw-

---

¹ Dom Spotkań z Historią, Relacje biograficzne, Wspomnienia świadków historii XX wieku, Antoni Rajkiewicz, <https://relacjebiograficzne.pl/index.php/demo/audio/336-antoni-rajkiewicz>, [dostęp: 17.10.2021].

skiego. Współpracował z Armią Krajową i Batalionami Chłopskimi. Brał udział w obronie elektrowni w Piotrkowie, którą wycofujący się okupanci niemieccy zamierzali wysadzić. Podczas walk został ranny².

Od 1945 r. studiował na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego, angażując się jednocześnie w działalność społeczną, m.in. w Bratniej Pomocy Studentów oraz w Komitecie Domów Akademickich. Był asystentem wolontariuszem, młodszym asystentem, a następnie starszym asystentem w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie w oddziale w Łodzi. Po obronieniu pracy doktorskiej w 1954 r. pracował jako zastępca profesora w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie.

Od 1950 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Aktywnie działał w Związku Nauczycielstwa Polskiego. W 1954 r. został wybrany na jego sekretarza, a w 1957 r. na wiceprezesa Zarządu Głównego. W tym czasie został też członkiem Rady Ekonomicznej, niezależnego organu doradczego i opiniotwórczego przy Radzie Ministrów. Celem działającej pod przewodnictwem Oskara Langego organizacji było opiniowanie kierunków rozwoju gospodarczego Polski.

Kierował Zakładem Problemów Zatrudnienia w Instytucie Gospodarstwa Społecznego SGH. Doświadczenie zdobywał podczas wyjazdów zagranicznych, m.in. do Szwecji i ZSRR. W latach 1959-1960 przebywał na stypendium Fundacji Forda w RFN i Szwajcarii. Brał udział w pracach Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN, organizując Komitety w Płocku i w Puławach. Należał do Klubu Krzywego Koła, organizacji o charakterze dyskusyjnym krytycznej wobec władz komunistycznych.

Habilitację uzyskał w roku 1962 w SGPiS, gdzie zorganizował Wydział Ekonomiczno-Społeczny, a następnie został jego dziekanem. Współorganizował Instytut Pracy (później Instytut Pracy i Spraw Socjalnych), był jego dyrektorem. W 1969 r. zwią-

---

² Tamże; A. Kansy, *Rola liderów w społecznym ruchu naukowym na przykładzie Towarzystwa Naukowego Płockiego*, „Rocznik Wieluński” 2014, nr 14, s. 417-429.

zał się z Uniwersytetem Warszawskim. Tu zorganizował Instytut Polityki Społecznej na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych. Jak wspominają pracownicy Instytutu, dzięki A. Rajkiewiczowi stał się on źródłem wartości humanistycznych i szkołą poszanowania człowieka³.

Piękną kartę A. Rajkiewicz zapisał także w dziejach Płocka. W 1969 r. został członkiem Towarzystwa Naukowego Płockiego. Tu od 1970 r. przez 30 lat bez pobierania wynagrodzenia prowadził seminarium doktoranckie, którego celem było kształcenie kadr naukowych na potrzeby regionu. Wsparcie metodologiczne i pomoc w procedurze doktoryzowania w ramach seminarium otrzymali m.in. pracownicy płockich zakładów przemysłowych, urzędnicy i nauczyciele⁴. Niektórzy seminarzyści uzyskali później kolejne stopnie i tytuły naukowe. Działalność A. Rajkiewicza w ramach seminarium w sposób znaczący przyczyniła się do rozwoju Płocka jako miasta akademickiego. W 1982 r. uzyskał honorowe członkostwo w Towarzystwie Naukowym Płockim. W siedzibie organizacji wygłaszał liczne odczyty, m.in. na temat demografii.

Przez 25 lat był redaktorem naczelnym naukowego czasopisma „Polityka Społeczna”. Pełnił funkcję dyrektora Zespołu Planowania Społecznego w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów. Brał udział w pracach Rządowej Rady Ludnościowej.

W 1977 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Aktywnie działał w PAN, gdzie był członkiem rad naukowych i komitetów. Wchodził w skład zespołu doradców I Sekretarza Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Edwarda Gierka w latach 1976-1980. Był zaangażowany w przygotowywanie porozumienia sierpniowego w 1980 roku w Gdańsku. W latach 1981-1982 był ministrem pracy, płac i spraw socjalnych. Przyczynił się wówczas do wprowadzenia płatnych urlopów wychowawczych dla matek. Działał w Kolegium Naj-

---

³ Życie w służbie ludziom i edukacji. Księga pamiątkowa na jubileusz dziewięćdziesięciolecia Profesora Antoniego *Rajkiewicza*, koncepcja, wybór i opracowanie naukowe Grażyna Firlit-Fesnak, Warszawa 2012, s. 134.

⁴ Z. P. Kruszewski, *Seminarium doktoranckie Towarzystwa Naukowego Płockiego*, „Kognitywistyka i Media w Edukacji” 2013, nr 1, s. 49.

wyższej Izby kontroli, był członkiem Zespołu Doradców Sejmowych. Uczestniczył w obradach okrągłego stołu w 1989 r. W 1992 r. przeszedł na emeryturę, utrzymywał jednak bliskie kontakty z Uniwersytetem Warszawskim.

A. Rajkiewicz był wielokrotnie nagradzany za dokonania naukowe, dydaktyczne i organizacyjne oraz za działalność społeczną, m.in. Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą i Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał nagrodę honorową miasta Płocka. W 1995 r. został uhonorowany doktorem honoris causa Uniwersytetu w Helsinkach⁵. Był jednym z pionierów oraz najwybitniejszych przedstawicieli polityki społecznej w Polsce. Pozostawił po sobie ważne prace naukowe z zakresu polityki społecznej i kwestii społecznych, socjodemografii, rynku pracy, migracji oraz zabezpieczenia społecznego. Pod jego kierunkiem powstało ponad 500 prac magisterskich. Był cenionym i lubianym przez studentów nauczycielem akademickim, dla wielu był mentorem.

Profesor Antoni Rajkiewicz zmarł 24 lipca 2021 r. Został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach Wojskowych. W pamięci pozostał jako życzliwy człowiek.

---

⁵ 90 lat Profesora Antoniego Rajkiewicza, Płock 2012; C. Żołędowski, *Znakomity uczo-ny, nauczyciel, mentor*, „Biuletyn Migracyjny” 2012, nr 35, *Jubileusz Profesora Antoniego Rajkiewicza – Dodatek Specjalny*, s. 1-3; *Życie w służbie ludziom i edukacji. Księga pamiątkowa na jubileusz dziewięćdziesięciolecia Profesora Antoniego Rajkiewicza*, pod red. G. Firlit-Fesnak, Warszawa 2012, s. 27-28.